

Historia

Bedömningsanvisningar

Årskurs

6

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bedömningsanvisningarnas struktur	3
Tillvägagångssätt	3
Exempelsvaren på uppgifter med öppna frågeformat	4
Betygsgränser för provbetyget i historia åk 6	6
Underlag för fortsatt utveckling	6
Att tänka på vid bedömningen	6
Delprov A	7
Uppgift 1 – tidsbegreppens kronologi	7
Uppgift 2 – tidsbegreppens innehåll	8
Uppgift 3 – tidsbegreppet stormaktstiden	9
Uppgift 4 a och b – påståenden om digerdödens orsaker och konsekvenser	12
Uppgift 5 – konsekvenser av reformationen	13
Uppgift 6 a och b – Gustav Vasa, stöd och motstånd	14
Uppgift 7 – orsaker till befolkningsökningen	17
Uppgift 8 a – konsekvenser för Sverige av de många krigen	18
Uppgift 8 b – konsekvenser av 1600-talets krig för familjer	19
Uppgift 9 – spår av svensk eller nordisk historia	20
Uppgift 10 a och b – skeppssättning	21
Uppgift 11 a och b – olika framställningar av Dacke	23
Uppgift 11 c – orsaker till olika framställningar	25
Delprov B	27
Uppgift 1 a – källor och tolkningar	27
Uppgift 1 b – kunskaper från en källa	28
Uppgift 2 a och b – källor till vikingatidens historia	30
Uppgift 3 a – slutsats från historisk statistik	33
Uppgift 3 b-d – diagrammets användbarhet	35
Uppgift 4 a – bondedagboken som historisk källa	36
Uppgift 4 b – frågor till bondedagbok	37
Uppgift 5 a och b – matsituationen	38
Uppgift 5 c och d – likheter och skillnader i matsituationen	40
Uppgift 6 – barns levnadsvillkor	42
Uppgift 7 – gatunamn	43
Uppgift 8 – bönder och riddare	44
Uppgift 9 – likheter och skillnader mellan skolscheman	47
Elevers användning av begrepp	49

Inledning

Inför bedömning av elevernas svar är det viktigt att noga läsa igenom denna inledande text och övriga delar av bedömningsanvisningen.

Elevernas uppgiftslösningar ska bedömas med hjälp av bedömningsanvisningarna i det här häftet för att på så sätt möjliggöra en likvärdig bedömning nationellt. Provuppgifterna är konstruerade utifrån kursplanens fyra förmågor och behandlar någon del av det centrala innehållet. De ska bedömas utifrån någon del av kunskapskravet i historia.

Bedömningsanvisningarnas struktur

Bedömningsanvisningen för respektive uppgift i de två delproven har en gemensam struktur:

- Provuppgiftens koppling till kunskapskravet
- Bedömningsaspekter
- Beskrivning av uppgiftens progression
- Exempel på bedömda autentiska elevsvar med tillhörande kommentarer.

Den första punkten orienterar om vilken del av kunskapskravet som uppgiften bedöms utifrån. Bedömningsaspekterna preciserar vilket innehåll och vilka kvaliteter som ska bedömas i elevernas svar. Uppgiftens progression beskriver olika elevlösningars kvaliteter på olika nivåer. Detta sker med hjälp av en bedömningsmatris.

För uppgifter med öppet frågeformat finns dessutom ett antal konkreta exempel på ett rimligt innehåll i elevernas svar direkt efter matrisen. Där finns också beskrivningar av vad som kan innefattas i ett godtagbart orsaksresonemang eller i en motivering av en slutsats.

Till sist finns ett antal autentiska elevsvar som är bedömda och kommenterade.

Bedömningens inriktning

Varje enskild uppgift är konstruerad för att ge belägg för kunskaper inom en angiven del av kunskapskravet på E-, C- och A-nivå. Ibland förekommer också uppgifter som ger belägg för kunskaper endast på en eller på två nivåer. Detta beror på uppgiftens svårighetsgrad. Svårighetsgraden för respektive uppgift har fastställts efter analyser som gjorts i samband med utprövningar av uppgifter och i relation till kunskapskraven. Vilken eller vilka nivåer som är aktuella framkommer tydligt i bedömningsanvisningen för respektive uppgift.

En princip för bedömning av uppgiftslösningarnas nivåer är resonemangens bredd och djup. Ett enkelt resonemang är som regel fokuserat på ett specifikt enskilt innehåll och relativt avskalat från förklaringar eller exempel. Ett enkelt resonemang kan utvecklas genom breddning, det vill säga att svaret är kvantitativt mer innehållsrikt, det innehåller mer av det som efterfrågas. Om uppgiften exempelvis handlar om att ange orsaker till en konflikt beskriver ett enkelt svar en rimlig orsak, medan ett mer utvecklat och underbyggt svar genom breddning beskriver fler rimliga orsaker.

Ett elevsvar kan också bli mer utvecklat och underbyggt genom att fördjupas med förklaringar, motiveringar eller konkreta exempel. Det handlar i hög utsträckning om svarets förankring i historiska sakförhållanden. Tillsammans utgör bredd och djup ett sätt att utveckla och nyansera resonemang och fungerar som den huvudsakliga grunden för progressionen i bedömningsanvisningarna.

Det är viktigt att notera att det ibland finns flera alternativa möjligheter för eleverna att visa att de har kunskaper på högre nivåer. Ett svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå kan i många fall ha bredd **eller** djup, medan ett svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå, där resonemangen ska vara välutvecklade och nyanserade, som regel har **både** bredd **och** djup. Dessa alternativ markeras vanligtvis med orden ”**och**”, ”**och/eller**” och ”**samt**” i bedömningsmatrisen.

Tillvägagångssätt

Läs inledningsvis igenom respektive uppgifts bedömningsanvisning. Detta ger en orientering om vad uppgiften ger belägg för, vilket innehåll som är rimligt enligt exemplen och hur de olika nivåerna beskrivs och exemplifieras genom elevsvaren. Sedan jämförs elevernas uppgiftslösningar med matrisens beskrivningar av uppgifternas progression. Man ska alltså söka efter belägg för att svaren innehåller kunskaper som motsvarar matrisens beskrivningar.

Bedömningen av den enskilda uppgiften markeras i en av de tre rutor som finns vid varje elevuppgift i delproven. Rutan till vänster markeras om elevlösningen ger belägg för kunskaper som enligt matrisen motsvarar E-nivå, den

mellersta för C-nivå och högra för A-nivå. Ger elevsvaret belägg för kunskaper på E-nivå, kryssas endast denna ruta i, när elevsvaret belägg för C-nivå kryssas denna ruta i, samt rutan för E-nivå. Följaktligen ska samtliga rutor kryssas i om elevsvaret når belägg för A-nivå. Saknas belägg lämnas rutor tomma.

Resultaten för de enskilda uppgifterna sammanställs sedan i **resultatrapporteringen** som finns längst bak i delprov B. En särskild instruktion för resultatrapporteringen finns här nedanför.

Trots att det finns tre rutor vid varje elevuppgift kan man inte alltid använda alla eftersom uppgifternas svårighetsgrad skiftar. Några av uppgifterna kan endast ge belägg för kunskaper på E-nivå. I dessa fall saknas C- och A-nivåerna i bedömningsmatriserna, och rutor för dessa nivåer i delproven är skuggade.

Några uppgifter kan ge belägg för kunskaper på E- och C-nivå, däremot inte på A-nivå. Dessa frågor ”slutar” därför på C-nivå i matriserna. I detta fall kryssar man i den vänstra rutan om svaret ger belägg för kunskaper på E-nivå, och både den vänstra och mellersta rutan om svaret ger belägg för kunskaper på C-nivå. Saknas belägg för E-nivå sätts inget kryss.

Andra uppgifter är så sammansatta att de har bedömts sakna möjligheter att ge belägg på E-nivå. Dessa frågor ”startar” därför på C-nivå i matriserna. Här ska man alltså avgöra om elevens svar ger belägg antingen för C- eller A-nivå. Om elevens svar inte ger belägg för C-nivå sätter man inget kryss alls i elevens delprov.

Uppgift 4b i delprov B ger endast belägg för kunskaper motsvarande C-nivå.

Exempelsvaren på uppgifter med öppna frågeformat

Till hjälp för att tolka bedömningsmatriserna och deras progression finns autentiska elevsvar som bedömts och kommenterats på samtliga aktuella nivåer. Exempel på elevsvar som saknar belägg för kunskaper på den lägsta nivån finns också.

Elevsvaren är ofta så kallade gränssvar, d.v.s. svar som ligger nära den övre eller nedre gränsen för vad som kan bedömas vara belägg på den specifika nivån. Ett elevsvar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (**nedre skiktet**) är således ett exempel på ett svagt E-svar. Det kan accepteras som belägg för kunskaper på E-nivå men ett elevsvar som är mer begränsat än så kan det inte. Om markeringen istället är (**övre skiktet**) innebär det att elevsvaret uppfyller progressionen på E-nivå fullt ut och närmar sig belägg på en högre nivå.

Resultatsammanställning

När en elevs samtliga svar är bedömda ska resultaten från bedömningen föras över i **resultatrapportering** som finns längst bak i delprov B. **Resultatrapportering** ligger till grund för sammanställningen av provbetyget och är konstruerad för att göra den processen så enkel och tydlig som möjligt. Uppgifterna är därför inte placerade i den nummerordning de kommer i delproven utan är organiserade efter vilken förmåga och del av kunskapskravet som de är kopplade till.

Vid sammanställning förs varje elevs resultat in genom att kryssa i rutorna uppgift för uppgift. **Det är viktigt att notera att belägg för kunskaper på en högre nivå också ger belägg för de lägre nivåer som uppgiften mäter.** Får eleven belägg för kunskaper på C-nivå i en uppgift som också mäter kunskaper på E-nivå, kryssas båda rutor i. En elev som får belägg på A-nivå på samma uppgift får kryss i samtliga tre rutor. Har eleven inte fått belägg på kunskaper på någon nivå lämnas samtliga rutor tomma för den uppgiften. Se exempel på sida 5.

Den sista uppgiften i resultatrapportering kallas för Begreppen. **Se särskilda anvisningar i avsnittet Elevers användning av begrepp på sida 49 i denna bedömningsanvisning.**

När beläggen förts in i **resultatrapportering** räknas de samman **för varje förmåga** och för varje nivå och antalet belägg förs in i de lilafärgade rutorna (vita i exemplet nedan).

Förmåga	Del av kunskapskrav	Belägg på E-nivå	Belägg på C-nivå	Belägg på A-nivå	
Förmåga att använda en historisk referensram som innefattar olika tolkningar av tidsperioder, händelser, gestalter, kulturmöten och utvecklingslinjer.	Eleven visar det genom att föra resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.	Delprov A			
		Uppgift 4 ab	☒		
		Uppgift 5	☒	Uppgift 5 ☐	
		Uppgift 6 ab	☒	Uppgift 6 ab ☒	Uppgift 6 ab ☐
		Uppgift 7	☐		
		Uppgift 8 a	☒	Uppgift 8 a ☐	
		Uppgift 8 b	☒	Uppgift 8 b ☒	Uppgift 8 b ☒
	Kan undersöka utvecklingslinjer inom ... levnadsvillkor och beskriver då samband mellan olika tidsperioder.	Delprov B			
		Uppgift 5 ab	☒	Uppgift 5 ab ☐	Uppgift 5 ab ☐
				Uppgift 5 cd ☒	Uppgift 5 cd ☐
		Uppgift 6	☒	Uppgift 6 ☒	
Totalt antal belägg för denna förmåga		Antal belägg för E: 7	Antal belägg för C: 4	Antal belägg för A: 1	

Därefter summeras de lilafärgade rutorna för hela provet för respektive nivå (E-, C- och A-nivå) och summan förs in i de gröna rutorna längst ner i resultatrapportering. Detta utgör alltså elevens **totala antal belägg för varje nivå**.

Nästa steg är att kontrollera hur många av de fyra förmågorna som beläggen är fördelade på. Det sker genom att värdet (1, 2, 3 eller 4 förmågor) för varje nivå förs in i de orange rutorna. För en elev där det finns belägg för kunskaper på E-nivå inom varje förmåga skrivs en 4:a i E-kolumnen. Finns det för samma elev belägg för kunskaper på C-nivå fördelade på endast två förmågor skrivs en 2:a i C-kolumnen och så vidare. Saknas belägg för förmågan lämnas rutan tom. Denna information är nödvändig när resultaten ska sammanställas i ett provbetyg eftersom det finns **villkor för beläggens spridning på de fyra förmågorna** för respektive betygssteg.

Elevers totala antal belägg för varje nivå	Summa belägg för E: 21	Summa belägg för C: 6	Summa belägg för A: 1
Hur många förmågor finns belägg för på E, C och A?	Antal förmågor: 4	Antal förmågor: 2	Antal förmågor: 1
Elevers provbetyg: D	Elevers totala antal belägg: 28		

Totalt antal belägg samt provbetyg förs in i de vita rutorna längst ner i resultatrapporterna. Betygsgränserna framgår nedan.

Gränser för provbetyget i historia åk 6

Provbetyg E

Totalt antal belägg minst 17.

Villkor: Minst ett belägg för varje förmåga.

Provbetyg D

Totalt antal belägg minst 25.

Villkor: Minst 6 belägg på lägst C-nivå fördelade på minst 2 förmågor.

Provbetyg C

Totalt antal belägg minst 30.

Villkor: Minst 10 belägg på lägst C-nivå fördelade på 4 förmågor

Provbetyg B

Totalt antal belägg minst 36.

Villkor: Minst 4 belägg på A-nivå*

Provbetyg A

Totalt antal belägg minst 40.

Villkor: Minst 6 belägg på A-nivå*

* För provbetygen B eller A ska också kraven för C vara uppfyllda.

Underlag för fortsatt utveckling

Resultatet av det nationella ämnesprovet i historia kan ge underlag för en analys av den enskilda elevens kunskapsprofil. Genom resultatrapporteringen ges en bild av elevens kunskaper fördelade på olika förmågor som kan ge information om de delar av historieämnet där eleven har goda kunskaper och de delar som kan utvecklas ytterligare. Vid en genomgång av provresultatet kan denna information hjälpa eleven vidare i sina studier. För läraren kan resultatet, sammanställt på klass- eller grupp-nivå, ge information om vilka delar av undervisningen som är starka och vilka som kan utvecklas ytterligare.

Att tänka på vid bedömningen:

- Bedömningsaspekter och progressionsmatris ger underlag för bedömning av respektive uppgift.
- Exempelsvar på olika nivåer är som regel gränssvar.
- I kommentarerna till exempelsvaren motiveras bedömningen.
- Elevens resultat sammanställs i resultatrapporten.
- Belägg för kunskaper på en högre nivå ger också belägg för de lägre nivåerna som uppgiften mäter.
- Antalet belägg summeras för varje nivå och för varje förmåga.
- Antalet belägg summeras för hela provet.
- Provbetyget avgörs av totala antalet belägg samt i vilken utsträckning provsvaren uppfyller villkor om spridning av belägg på de fyra förmågorna och på de tre olika nivåerna.

Delprov A

Uppgift 1 – tidsbegreppens kronologi

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i **huvudsak** fungerande sätt.

Rätt svar

frihetstiden

4

medeltiden

2

vikingatiden

1

stormaktstiden

3

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på C-nivå		A-nivå
Tidsbegreppen har placerats i rätt ordning.			

Delprov A

Uppgift 2 – tidsbegreppens innehåll

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i **huvudsak/relativ väl/väl** fungerande sätt.

Rätt svar

F

Arvid Horn,
mösspartiet

V

Runsten om
Ingvar som reste
till "Särkland"

S

Regalskeppet
Vasa sjunker

M

Digerdöden
härjar

V

Hamnen
i staden Birka

M

Den heliga
Birgitta

S

Häxprocesser,
kvinnor pekades
ut som häxor

F

Stämpel
med kung Adolf
Fredriks namn

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
4 rätt	6 rätt	8 rätt

Delprov A

Uppgift 3 – tidsbegreppet stormaktstiden

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **relativ väl/väl** fungerande sätt.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven förklarar begreppet stormaktstiden
- i vilken utsträckning eleven underbygger förklaringen i historiska sakförhållanden
- i vilken utsträckning eleven redogör för olika perspektiv på stormaktstiden
- i vilken utsträckning eleven förmår problematisera tidsbegreppet stormaktstiden

Delfrågorna ska bedömas till en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
	Eleven förklarar tidsbegreppet med något rimligt sakförhållande som rör det svenska rikets utökade territorium och/eller maktställning i Europa under 1600-talet. Eleven identifierar dessutom: - något rimligt perspektiv bakom tidsbegreppet eller - någon orsak till att begreppet kan vara missvisande.	Eleven förklarar tidsbegreppet med några relevanta och konkreta sakförhållanden som rör det svenska rikets utökade territorium och/eller maktställning i Europa under 1600-talet. Eleven identifierar dessutom något rimligt perspektiv bakom tidsbegreppet samt någon orsak till att begreppet kan vara missvisande. Eleven förankrar sitt resonemang i historiska sakförhållanden eller i något tydligt konkret exempel.

Exempel på sakförhållanden knutna till tidsbegreppet stormaktstiden

- den svenska statens ökande kontroll av handel och/eller skatter runt Östersjön
- den svenska krigsmaktens betydelse under exempelvis 30-åriga kriget
- det svenska rikets utökade gränser, exempelvis Skånelandskapens införlivande

Exempel på stormaktstidens perspektiv

- den svenska statens (det svenska Östersjörikets expansion)
- kungarna och adelns (de främsta makthavarna och aktörerna bakom expansionen)
- den svenska militärmaktens (expansionens förutsättning i krigshandlingar).
-

Exempel på tidsbegreppet missvisande karaktär

- det svenska bondeståndets ökade problem (skattehöjningar, utskrivningar)
- andras europeiska staters perspektiv (exempelvis Polens eller Danmarks)
- civilbefolkningens lidande p.g.a. krigen (i Sverige eller i andra länder).

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

- uteblivet eller orimligt svar på delfråga a). Ett orimligt svar kan exempelvis ”vända på frågan” eller

- sakna konkretion kopplad till sakförhållanden under perioden
- **uteblivna** eller **orimliga** svar på delfråga **b)** eller **c)**. Orimliga svar bygger exempelvis på irrelevanta perspektiv på stormaktstiden eller otydliga resonemang om tidsbegreppets negativa konsekvenser.

Eleversvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

- a) *Den kallas så för att Sverige hade väldigt stor makt över dom andra länderna.*
 b) *Det är för att Sverige hade stor makt.*
 c) *Därför att stormaktstiden varade länge.*

Kommentar: Elevens resonemang kring delfråga a) anger vagt ett sakförhållande, men inget som gör att sakförhållandet går att knyta till 1600-talets svenska historia eller till Östersjöriket. Eleven vänder på de andra två delfrågorna som därmed får anses obesvarade.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå (nedre skiktet)

- a) *Eftersom då var vi i Sverige ett stort och starkt land eftersom vi ägde både Finland och Norge. Vi var även styrda av en kung. Sverige krigade även mycket och då behövde alla män skickas ut i krig.*
 b) *Adeln eftersom det var de som blev lyckliga av kriget alltså rika. Men de andra stånden var det bara dåligt för eftersom de kunde bli dödade.*
 c) *För att de andra stånden alltså inte adeln de fick ingen makt som de andra. Man kan tro att vi var större än vad vi är.*

Kommentar: Elevens resonemang innehåller viss bredd genom att det besvarar samtliga delfrågor på ett godtagbart sätt. Svagast är resonemanget på delfråga a) eftersom det innehåller sakfel, men samtidigt är det tydligt att eleven lägger orsaken till tidsbegreppet i det faktum att Sverige var geografiskt stort i Norden och hade en aktiv krigsmakt, något som indirekt går att knyta till svensk 1600-talshistoria och Östersjörikets framväxt. Dessutom uttrycker svaret en viss förståelse för tidsbegreppets inneboende perspektiv och för att det har begränsningar som beteckning för tiden. Sammantaget har svaret således begränsningar vad gäller resonemangets förankring i konkreta, historiska sakförhållanden men är tillräckligt väl utfört för att ge belägg för kunskaper motsvarande C-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå (övre skiktet)

- a) *Perioden kallades så för att Sverige var en stormakt. Ordet stormakt betyder att det är ett land eller rike som har mycket makt och därför påverkar andra land. Under stormaktstiden så vann Sverige många krig och fick ny mark och hade mycket makt.*
 b) *Perioden kallas stormaktstiden utifrån att Sverige var en stormakt.*
 c) *Det kan vara missvisande att använda begreppet stormaktstiden för det var inte så att vanligt folk fick mer makt. Det var ju bara för kungarna det var en stormaktstid egentligen. Vanligt folk dog eller svälte.*

Kommentar: Elevsvaret innehåller en mycket tydlig förklaring av tidsbegreppet som hänvisar till både territoriell expansion och politiskt inflytande. Förklaringen stämmer väl med situationen för Sverige under 1600-talet men eleven konkretiserar inte vilka krig eller territorier som var aktuella. I elevsvaret hänvisas kort till att det är ur Sveriges perspektiv perioden kallas stormaktstid, men resonemanget är för kort för att man ska få grepp om hur eleven menar att detta utgör ett perspektiv i förhållande till andra tänkbara synvinklar. Elevsvaret innehåller ett resonemang om varför det är ett missvisande begrepp som i viss utsträckning också förankras i något sakförhållande även om uttrycket ”vanligt folk dog eller svälte” är generellt hållet. Sammantaget så visar elevsvaret både viss bredd och visst djup i resonemangen och ger belägg för kunskaper på C-nivå. Men förankringen i sakförhållanden samt det utvecklade svaret på fråga b) är så allmänt hållna att det inte räcker till belägg på högre nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

- a) *Den kallas så eftersom att Sverige på den tiden var en av Europas starkaste militära makter. Och att kungarna krigade mot länder långt borta, till exempel Ryssland och Tyskland och tog över nya länder.*
 b) *Det kallades nog stormaktstid av de män som gick till historien, te.x framgångsrika befälhavare, och inte den genomsnittlige mannen som blev skickad till strider i andra länder.*

c) *För folket i Sverige blev tillvaron bara sämre, därför att många som skötte jordbruket försvann så att andra fick svälta. Så begreppet säger egentligen bara vad Sverige gjorde ute i världen, och inte något om vad som hände i landet.*

Kommentar: Eleven förklarar begreppet i delfråga a) med två faktorer, att Sverige hade en maktposition i Europa och att gränserna vidgades. En tydlig och konkret förankring i historiska sakförhållanden finns i omnämmandet av Ryssland och Tyskland. I uppgift b) identifieras ett rimligt perspektiv och eleven ställer befälhåvarna mot resten av befolkningen för att visa hur begränsat detta perspektiv är. Slutligen förklarar eleven i c) att det finns två problem med tidsbegreppet och förankrar även detta resonemang genom att lyfta upp svälten och de umbäranden som drabbade stora delar av befolkningen i Sverige. Svaret bedöms innehålla resonemang med både bredd och djup och ger belägg för kunskaper på A-nivå.

Delprov A

Uppgift 4 a och b – påståenden om digerdödens orsaker och konsekvenser

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven har grundläggande kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i **huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Rätt svar

4a. Vilket påstående anger en **orsak** till digerdöden? Skriv rätt siffra. Svar: **5**

4b. Vilket påstående anger en **konsekvens** av digerdöden? Skriv rätt siffra. Svar: **2**

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på C-nivå	A-nivå
Eleven svarar rätt på båda delfrågorna.		

Delprov A

Uppgift 5 – konsekvenser av reformationen

Denna uppgift prövar följande delkunskapskrav:

Eleven har **grundläggande/goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del/utvecklade och relativt väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Rätt svar

... prästerna genomförde hela gudstjänsten på svenska

... kyrkorna fick bättre ekonomi

... ärkebiskopen i Sverige inte längre utsågs av påven i Rom

... klostren lades ned

... alla fick ha vilken religion de ville

... kyrkorna i Sverige blev protestantiska

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
3 rätt	4 rätt	

Fler än fyra kryss innebär att uppgiften inte ger belägg för E-nivå.

Delprov A

Uppgift 6 a och b – Gustav Vasa, stöd och motstånd

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven har **grundläggande/goda/mycket goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra enkla och **till viss del/utvecklade och relativt väl/välutvecklade och väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett i huvudsak fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven resonerar kring en eller flera rimliga orsaker till att Gustav Vasa fick stöd respektive att det utbröt uppror
- i vilken utsträckning eleven underbygger sina resonemang med kunskaper om historiska sakförhållanden.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar någon rimlig orsak till att Gustav Vasa - fick stöd eller - mötte motstånd. Någon eller några felaktiga sakförhållanden kan förekomma i svaret. De får inte vara av den art att det är uppenbart att eleven inte förstår eller har kunskap om grundläggande förutsättningar för de händelser och företeelser som uppgiften handlar om.	Eleven identifierar någon rimlig orsak till att Gustav Vasa - fick stöd och - mötte motstånd samt - förankrar någon av orsakerna i historiska sakförhållanden (faktiska eller allmänt vedertagna). Svaret innehåller inga uppenbart felaktiga sakförhållanden (faktiska eller allmänt vedertagna).	Eleven identifierar några rimliga orsaker till att Gustav Vasa - fick stöd och - mötte motstånd samt - förankrar några av orsakerna i historiska sakförhållanden (faktiska eller allmänt vedertagna). Svaret innehåller inga uppenbart felaktiga sakförhållanden (faktiska eller allmänt vedertagna).

Exempel på tänkbara orsaksområden och historiska sakförhållanden* i elevernas svar

1. Stöd för Gustav Vasa – två tänkbara orsaksområden

Missnöje med de långvariga striderna om makten över Kalmarunionen:

- bönder, borgare och bergsmän ville få slut på striderna så att det blev fred och förbättrad handel
- Gustav Eriksson Vasa framstod som den stark-aste ledaren som kunde åstadkomma detta.

Missnöje med Kristian II:s politik i Sverige:

- ökat skatteuttag med hjälp av nya fogdar, avväpning av allmogen
- försöken att styra Östersjöhandeln mot Köpenhamn.

2. Motstånd mot Gustav Vasa – två tänkbara orsaksområden

Missnöje med kungens kyrkopolitik:

- brytningen med påven och den katolska kyrkan, kungens politiska makt över kyrkan
- den påbörjade reformationen, förändrade religiösa riter och kyrkorum, silverhjälpen, klosterindragningar, indragningar av kyrkojord till staten.

Missnöje med ekonomisk och administrativ politik:

- högre skattetryck, effektivare skatteuppbörd, punktskatter, export- och importkontroll, nya fogdar
- användande av legoknektar, centralisering av makten till kungens kansli, minskad lokal och regional makt.

*Inom de föreslagna orsaksområdena vore det orimligt om eleverna inte kunde hänvisa till berättelser som modern historieforskning skulle betrakta som anekdotiskt material, exempelvis ännu vanligen förekommande föreställningar om ett "svenskt befrielsekrig" mot "danskarna" eller att Dalarnas allmoge skulle ha rest sig mot "Kristian Tyrann" på grund av händelserna på Stortorget i Stockholm. Ett tredje sådant område gäller en starkt aktörsorienterad framställning där Gustav Vasas handlande bestäms av personliga förhållanden som att fadern dödades i Stockholms blodbad. Det väsentligaste här är att söka belägg för elevernas förmåga att använda (det de uppfattar som) historiska referensramskunskaper i ett fungerande orsaksresonemang.

Beskrivning av svar som inte når belägg för kunskaper på E-nivå

- elevsvaret saknar rimliga orsaker
- elevsvaret är så allmänt hållet att det inte går att knyta orsaken till stödet eller motståndet gentemot Gustav Vasa.

Elevsvarsexempel och kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Han gjorde mycket för folket och ville ha lägre skatter och ville att alla kunde få välja sin religion. Han var också medverkande i Kalmarunionen.*

b) *Han höjde sedan skatten och blev mer galen av pengar. När folket blev missnöjda med honom och det blev ett enormt blodbad men Vasa gjorde inget åt det och det gjorde bara folket surare.*

Kommentar: Elevens resonemang innehåller allt för många sakfel för att kunna ge belägg för kunskaper på E-nivå, även om det också förekommer en rimlig anledning till att Gustav Vasa mötte motstånd – att skatterna höjdes.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

a) –

b) *När de grupper som tyckt om honom slutade gilla honom var för att skatten blev högre och om man inte lämnade in skatt så blev de personer dödade, ju längre han var kung desto fattigare blev alla och till slut dödade.*

Kommentar: Eleven identifierar en rimlig orsak till motståndet mot Gustav Vasa. Svaret innehåller visserligen en omöjlig överdrift, att alla "till slut [blev] dödade" och en mycket vag framställning av sakförhållanden, men tveksamheterna har ändå inte bedömts vara av en sådan art att det i grunden ger en helt felaktig bild av situationen under Gustav Vasas regeringstid.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Jag tror bönderna var emot honom, för att alla bönderna fick nu betala högre skatter. Och adelsmännen var för honom för det fick mera pengar.*

b) • *det blev högre skatter* • *han valde allas religion (?)*

Jag tror att det var därför det blev uppror mot Gustav Eriksson Vasa.

Kommentar: I sitt resonemang identifierar eleven två rimliga orsaker till varför det utbröt uppror mot Gustav Vasa, höjda skatter och religionsförändringar. I fråga om skatter för eleven ett enkelt resonemang om att bönderna drabbades medan adeln gynnades vilket är en bidragande orsak till oroligheterna under Gustav Vasas regim. Resonemanget är diffust och förs delvis under "fel" delfråga, men eftersom det är helhetssvaret som bedöms går det att bortse från detta. Svaret ger belägg för kunskaper på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

a) *Han ville att man skulle lägga ner Kalmarunionen. Då kanske det var folk som tyckte så att Gustaf Eriksson hade rätt i sina åsikter.*

b) *Eftersom folk inte hade råd att betala skatt då blev inte vas[a] någon snäll person. Fogdarna fick tvinga fram pengar från folket och alla blev allt fattigare. Just därför tror jag att vas[a] inte blev så polär och det blev uppror flera gånger.*

Kommentar: I sitt resonemang identifierar eleven en rimlig anledning till att Vasa fick stöd, motståndet mot Kalmarunionen, och en orsak till att Vasa mötte motstånd, höjda skatter. Det senare orsaksresonemanget innehåller också referenser till relevanta historiska sakförhållanden, som existensen av fogdar och deras uppgift, samt problemen för allmogen med skatterna. Resonemanget ger belägg för kunskaper på C-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

a) *Han deltog inte i Kristian Tyranns fest, som övergick i blodbad. Han gjorde Sverige självständigt, befriade Sverige från Kalmarunionen. Alltså fick han Sverige att inte styras från Danmark. Dessutom kanske många tyckte om protestantismen som Gustav Vasa införde.*

b) *Han tog klockor från kyrkor och smälte ner de för att själv tjäna pengar. Han beordrade sina fogdar (skatteindrivare) att tvinga folk att betala mer skatt än vad som var hälsosamt. Han var inte särskilt snäll mot det svenska folket, han styrde med järnhand. Han var lite av en diktator.*

Kommentar: Eleven identifierar en rimlig orsak till att Gustav Vasa fick stöd, "befrielsen från" Kalmarunionen, och två rimliga orsaker till motståndet mot honom som kung, beslagtalandet av kyrkklockor och ökad skatt. Svaret mynnar ut i en sammanfattande tes om Gustav Vasa som en maktfullkomlig regent: "Han var lite av en diktator". Genomgående används en i stort sett fungerande historisk referensram, även om stödet för protestantismen knappast omfattade särskilt stora grupper och var aktuellt först sedan Vasa blivit kung. Intrycket är att eleven menar att detta också är osäkert, det var "kanske" många som stödde honom på grund av reformationen. Elevens förmåga att koppla orsaker till historiska sakförhållanden ger också ett visst djup i resonemanget. Förmågan att förklara begreppet fogdar visar exempelvis på en fördjupad kunskap om Gustav Vasas system för skatteindrivning, vilket var en del av samhällets förändringar under tidsperioden. Att resonemanget delvis bygger på 1800-talets historiesyn om Gustav Vasa som nationell befriare kan man i sammanhanget bortse från (se ovanstående kommentar).

Delprov A

Uppgift 7 – orsaker till befolkningsökningen

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven har **grundläggande** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att **föra enkla och till viss del** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven beskriver någon rimlig orsak till befolkningsökningen under 1800-talet
- i vilken utsträckning eleven beskriver ett orsakssamband.

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på C-nivå		A-nivå
Eleven identifierar någon rimlig förklaring till befolkningsökningen förankrad i det historiska sammanhanget.			

Exempel på rimliga förklaringar

fred
ökat näringsintag
vaccin.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

Sverige blev ett rikt land där regeringen gav pengar till arbetslösa personer så man behövde ju bara flytta till Sverige så skulle man få pengar.

Kommentar: Eleven anger en helt felaktig orsak till befolkningsökningen under 1800-talet. Det innebär att elevens svar **inte** ger belägg för kunskaper på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

Det kom mer mediciner mot sjukdomar alltså dog mindre folk.

Kommentar: Utveckling av mediciner är en bidragande orsak till befolkningsökningen under 1800-talet.

Delprov A

Uppgift 8 a – konsekvenser för Sverige av de många krigen

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven har **grundläggande/goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del/utvecklade och relativt väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Rätt svar

Skåne blev en del av Sverige

Sverige kontrollerade stora delar av Medelhavet

Sverige erövrade delar av norra Tyskland

Sverige kontrollerade stora delar av Östersjön

Sverige förlorade Finland

Sverige erövrade delar av norra Frankrike

Hela Norge blev en del av Sverige

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
2 rätt	3 rätt	

Elevsvar med fler än 3 kryss ger inte belägg för E-nivå

Delprov A

Uppgift 8 b – konsekvenser av 1600-talets krig för familjer

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven har **grundläggande/goda/mycket goda** kunskaper om historiska förhållanden, skeenden och gestalter under olika tidsperioder. Eleven visar det genom att föra **enkla och till viss del/utvecklade och relativt väl/väluvecklade och väl** underbyggda resonemang om orsaker till och konsekvenser av samhällsförändringar och människors levnadsvillkor och handlingar.

Rätt svar

Det här kunde krigen på 1600-talet leda till:	Gällde adelsfamiljer	Gällde bondefamiljer	Gällde båda grupperna
Hade råd att bygga nya och större slott	X		
Män och söner blev knektar (vanliga soldater) i armén		X	
Män och söner blev officerare (sådana som leder armén)	X		
Dödligheten ökade för män och söner			X
Barn och kvinnor fick ibland följa med i krigstågen			X
Blev mycket rika genom att ta krigsbyten (värdefulla föremål) från fienden	X		
Fick betala nya, höga skatter		X	
Belönades med mer jord att äga av staten (kronan)	X		
Kvinnor fick ofta ta över männens arbete			X

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
4 rätt	6 rätt	8 rätt

Delprov A

Uppgift 9 – spår av svensk eller nordisk historia

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan tolka och visa på spår av historien i vår tid...

Rätt svar

Namn på förskola

Namn på gata

Namn på pizzeria

Namn på restaurang

Namn på bakelse

Namn på gata

Beskrivning av uppgiftens progression

	Belägg för kunskaper på		
	E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven placerar tre kryss på rätt ställe.			

Delprov A

Uppgift 10 a och b - skeppssättning

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan tolka och visa på spår av historien i vår tid.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven urskiljer skeppssättningen som ett spår från forntidens historia, det vill säga som en lämning efter en mänsklig, kulturell aktivitet
- i vilken utsträckning eleven underbygger sitt resonemang med sakkunskap om skeppssättningar eller någon rimlig hypotes om hur spåret kan tolkas.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på	
	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar skeppssättningen som ett spår från äldre historia och ger förslag på någon rimlig tolkning av stensättningen som ett spår av mänsklig aktivitet i det förflutna.		

Exempel på att eleven identifierat skeppssättningen som spår

- stenarna, stensättningen
- graven, skeppssättningen.

Exempel på rimliga tolkningar av/hypoteser om fornlämningen

- det är en grav/människorna begravde sina döda
- man trodde på ett liv efter döden/man ville utrusta de döda med viktiga saker
- båtar var viktiga för människorna som levde här
- en hövding/någon rik person är begravd här.

Beskrivning av svar som inte belägg för kunskaper på E-nivå

- i svaret identifieras inte stenarna/graven som spår
- i svaret nämns stenarna tillsammans med andra spår av mänsklig verksamhet från senare tid och det är inte tydligt att eleven ser att det är just stenarna som är från forntiden
- förslag till tolkning saknas eller är helt orimligt.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Gamla stenar från den tiden*

b) *Att dom var riktigt panka och att dom hade inga pengar att bygga hus dom hämtade redskap från naturen coolt enligt mig. Vi gör aldrig så nuförtiden.*

Kommentar: Eleven gör en korrekt identifiering genom att peka ut stenarna som ett spår. Men tolkningen av spåret är inte rimligt och därför bedöms svaret inte ge belägg på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

a) *Det är stenarna.*

b) *Jag har för mig att när stenarna är ställda så där, är det gravar.*

Kommentar: Eleven identifierar stenarna som ett spår av forntida historia och framför en enkel tolkning i form av en rimlig hypotes om fornfyndet.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (övre skiktet)

a) *En stor vikingahövdingens grav.*

b) *Om hur deras tankar på gud såg ut och att vikingen som är begravd var en stor hövding, med tanke på storleken på gravstenen.*

Kommentar: Eleven identifierar stenarna som gravar direkt i den första uppgiften, och genom det har eleven både gjort en identifiering och tolkning. Eleven visar sedan förståelse för gravskick under äldre tid och kan framställa en rimlig hypotes genom sin tolkning. Att datering och funktion inte överensstämmer med den avbildade skeppssättningen från Gotland har i sammanhanget ingen betydelse. Eleven visar ändå goda kunskaper om forntidens historia och använder dem för att konstruera en rimlig tolkning av det spår från det förflutna som avbildas här.

Delprov A

Uppgift 11 a och b – olika framställningar av Dacke

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan ... föra enkla/utvecklade/välutvecklade och nyanserade resonemang om varför det finns likheter och skillnader i olika framställningar av historiska händelser, personer och tidsperioder.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven identifierar och beskriver två olika framställningar av Dacke
- i vilken utsträckning eleven visar att framställningarna representerar olika uppfattningar om Dacke
- i vilken utsträckning eleven använder historiska sakförhållanden för att underbygga sitt resonemang
- i vilken utsträckning eleven visar förståelse för att historia används på olika sätt och med olika syften.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar någon utmärkande egenskap i båda framställningarna och visar genom sitt svar att dessa egenskaper ger uttryck för olika uppfattningar om Dacke eller Dackefejden.	Eleven identifierar någon utmärkande egenskap i båda framställningarna och visar genom sitt svar att dessa egenskaper ger uttryck för olika uppfattningar om Dacke eller Dackefejden. Eleven anger dessutom någon rimlig förklaring till att någon av framställningarna ser ut som den gör.	Eleven identifierar några utmärkande egenskaper i båda framställningarna och visar genom sitt svar att dessa egenskaper ger uttryck för olika uppfattningar om Dacke eller Dackefejden. Eleven anger dessutom någon rimlig förklaring till varför respektive framställning ser ut som den gör. Svaret fördjupas genom att framställningarna förknippas med - något historiskt sakförhållande. eller - förståelse för att historia kan användas på olika sätt och med olika syften.

Exempel på utmärkande egenskaper i framställningarna

Framställning A: *skadad, svag, döende, feg, ynkelig, dålig, rädd, ond, besegrad.*

Framställning B: *stark, modig, ledargestalt, hjältelik, orädd, god.*

Exempel på rimliga förklaringar av framställningarna

Konstnären bakom framställning A) kan exempelvis ha velat visa att Dacke gjorde fel som gjorde uppror, att Gustav Vasa hade rätt att döda honom eller att Nils Dacke var en förbrytare.

Konstnären bakom framställning B) kan exempelvis ha velat visa att Dacke gjorde rätt, att upproret mot Gustav Vasa var befogad eller att Nils Dacke var en stor ledare som ska hedras

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- elevens resonemang innehåller endast beskrivningar av Dackes utseende i någon eller i båda av

framställningarna, alltså utan att ange någon särskild utmärkande egenskap, exempelvis om eleven endast kommenterar ålder, klädsel eller andra yttre kännetecken i bilden.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Han verkar gammal p.g.a. skägget. Han verkar också ha knubbiga ben.*

b) *Nils Dacke har korta knubbiga ben, skägg och långt hår. Verkar vara runt 40 år.*

Kommentar: Svaret innehåller enbart yttre beskrivningar av Dackes utseende. Eftersom eleven inte anger några egenskaper hos respektive Dackeframställning visar resonemanget inte kunskaper som ger belägg för E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

a) *Han är jagad av Gustavs soldater och att e på väg att dö.*

b) *Han tror på sej själv och att han kommer och vinna.*

Kommentar: Eleven urskiljer utmärkande egenskaper i de båda Dackeframställningarna och det framgår att framställningarna är olika. Eleven visar endast indirekt att framställningarna speglar olika uppfattningar om Dacke och resonemanget saknar helt förklaring till varför framställningarna ser ut som de gör. Det har därför bedömts vara i den nedre gränsen för ett godkänt svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

a) *Det ser ut som han är en skäggig mullig man som har blivit skjuten. Att han var en ond man som inte hade rätt som inte gillade Vasa och att det var rätt av soldaterna.*

b) *Mullig man med skägg på den bilden ser han ut som en ledare. Här är han snäll också.*

Kommentar: Svaret visar att eleven urskiljer flera utmärkande egenskaper i de båda Dackeframställningarna: ondsint och orättfärdig i framställning A) ledargestalt och snäll i framställning B). Därmed innehåller resonemanget en viss bredd. Svaret ger också en möjlig förklaring till att framställning A) ser ut som den gör, nämligen att konstnären vill visa att det Dacke gjorde var orätt. Ett sådant förklarande resonemang saknas för framställning B). Resonemanget har inte heller fördjupats genom förankring i historiska sakhållanden eller historieanvändning varför det är ett typiskt svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

a) *Ser svag och rädd ut. Som en ynkrygg som flyr från sitt slag. Han störtade nästan kungen och därför tolkas han så här av konstnären eftersom han höll på kungen.*

b) *Som en enkel men bestämd ledare (lite som en bonde). Konstnären vill visa att Nils Dacke var någon som stod upp mot kungen och att det var rätt.*

Kommentar: Eleven urskiljer flera utmärkande egenskaper som lyfter fram olikheterna men har också möjliga förklaringar av respektive konstnärs intentioner med framställningarna. Eleven lyfter tydligt fram ett motiv, att konstnären höll på kungen. Resonemanget är fördjupat genom en tydlig koppling till historiska sakhållanden då den grundläggande konflikten mellan kungen och Dacke är utgångspunkt för bildanalyserna. Sammantaget ett bra typsvar som ger belägg för kunskaper på A-nivå.

Delprov A

Uppgift 11 c – orsaker till olika framställningar

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan ... **föra enkla/utvecklade/välutvecklade och nyanserade** resonemang om varför det finns likheter och skillnader i olika framställningar av historiska händelser, personer och tidsperioder.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven förklarar att framställningar av historiska händelser och personer skiljer sig åt
- i vilken utsträckning eleven underbygger sitt resonemang med hjälp av konkreta historiska exempel
- i vilken utsträckning eleven urskiljer och beskriver medvetna motiv och handlingar som en del av förklaringen till att framställningar av historiska händelser och personer skiljer sig åt.

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på	
	C-nivå	A-nivå
Eleven anger någon rimlig orsak till att historiska händelser och personer kan framställas på olika sätt.	Eleven anger någon rimlig orsak till att historiska händelser och personer kan framställas på olika sätt. Eleven fördjupar sitt svar genom att: - ange något konkret historiskt exempel eller - resonera om hur forskning och utveckling kan påverka hur olika händelser och personer framställs.	Eleven anger någon rimlig orsak till att historiska händelser och personer kan framställas på olika sätt. Eleven identifierar dessutom något rimligt motiv bakom framställningen Eleven fördjupar sitt svar genom att: - ange något konkret historiskt exempel eller - resonera om hur forskning och utveckling kan påverka hur olika händelser och personer framställs.

Exempel på rimliga orsaker till att historiska framställningar blir olika

Människor har olika

- sakkunskaper eller föreställningar över tid
- grad av utbildning
- perspektiv beroende på geografisk hemvist, ideologi, samhällsklass, kön, religion och liknande skäl.

Exempel på rimliga förklaringar av medvetna motiv att framställa på olika sätt

Konstnären/författaren/talaren/skribenten vill

- göra framställningen mer intresseväckande
- göra propaganda
- skapa identitet eller känsla av samhörighet
- svartmåla fiender eller motståndare
- rättfärdiga eller skapa legitimitet för en viss sida i en konflikt.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- elevsvaret anger inte någon orsak
- orsakerna är allmänt hållna och kopplas inte samman med olika framställningar.

Eleversvarsexempel och kommentarer

Eleversvar som inte ger belägg för kunskaper

på E-nivå

För att de som levde för kortare tid sen hade ett mera kritiskt samhälle och kungar bestämde medans nu så tror man på fossiler man hittar.

Kommentar: I elevens svar går det möjligen att spåra en uppfattning om att människor har olika sakkunskaper eller föreställningar över tid, men resonemanget är för otydligt och det är oklart vad eleven egentligen menar och svaret kan därför inte ge belägg för kunskaper på E-nivå.

Eleversvar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

Om många människor ska berätta vidare sina historier om någon person eller händelse så kan vem som helst ändra historien så dom förstår eller så kan dom ändra så att det låter mer intressant.

Kommentar: Orsaken är allmänt hållen men eleven visar ändå en förståelse för att det finns skäl till att en framställning kan förändras över tid och anger också att avsikten med en framställning kan förklara eventuella olikheter.

Eleversvar som ger belägg för kunskaper på C-nivå (övre skiktet)

Om man bor i olika landskap eller land kan man tycka olika. Om man kommer från samma landskap kan man ses som en hjälte medan en från ett annat landskap ser dig som en tyrann. Om personen har vunnit ett slagsmål ses den som en hjälte i sitt land medan de du vunnit över tycker du är hemsk. De i Sverige som hade Gustav Vasa som kung kanske tyckte att han var grym medan vi idag tycker han är vår landsfader.

Kommentar: Eleven tydliggör hur både geografisk hemvist och tidsskillnad kan vara rimliga orsaker till att framställningar kan se olika ut. Resonemanget har dessutom en tydlig förankring i historiska sakförhållanden genom att ange Gustav Vasa som exempel. Svaret ger därför belägg för kunskaper på C-nivå, på gränsen mot ett A. Det som saknas är en tydlig motviddiskussion.

Eleversvar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

För om man t ex tar Gustav Vasa berättelser när han reser genom Dalarna så ser man att många berättelser är spännande och så. Det var ju han som skrev dem och ville framstå som modig. Så händelser ser olika ut vems perspektiv man ser det ifrån. Som med Dackefejden, en berättelse är från kungens perspektiv och då framstår Nils Dacke som feg och svag, men ser man det från Nils perspektiv så är han stark och modig.

Kommentar: I elevens resonemang finns en central och generell orsak, nämligen att det kan finnas olika politiska ställningstaganden bakom skildringen av en historisk person eller händelse, här exemplifierade både med äventyrsberättelserna om Gustav Vasa i Dalarna och med partiska framställningar av Dackefejden. Exemplet fördjupar elevens orsaksresonemang. Dessutom tydliggör eleven motiv bakom skapandet av en framställning, inte bara att det påverkas av åsikter utan att man genom framställningarna också har viljan att sprida dem för att påverka omvärlden i en viss riktning.

Delprov B

Uppgift 1 a – källor och tolkningar

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak/relativ väl/väl** fungerande sätt.

Rätt svar

Historisk information om medeltiden	Kan fungera som källa	Består av tolkningar
1. En kyrkomålning från 1400-talet på ett foto taget 2011	X <i>Räknas ej</i>	
2. Ett kapitel om medeltidens lagar i en lärobok om medeltiden från 1876		X
3. Västgötalagen , skriven på 1200-talet	X	
4. En faktabok om digerdöden skriven 2001 av en medeltidshistoriker		X
5. En tecknad serietidning om digerdöden med bilder som liknar medeltidens		X
6. Erikskrönikan , en berättelse om kungar och krig skriven på 1300-talet	X	
7. En film om kungar och krig på 1300-talet, baserad på Erikskrönikan		X
8. Lärarens undervisning om hur det var att leva i ett kloster på 1400-talet		X
9. Den heliga Birgittas klosterregler godkända av påven år 1370	X	
10. Ett mynt från 1287 utställt på ett historiskt museum	X	

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
5 rätt	7 rätt	9 rätt

Delprov B

Uppgift 1 b – kunskaper från en källa

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **relativt väl/väl** fungerande sätt.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan urskilja vad som kan användas som en fungerande källa till medeltidens historia
- i vilken utsträckning eleven kan identifiera vilken information som är möjlig att inhämta från en källa
- i vilken utsträckning eleven kan argumentera för källans användbarhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på	
	C-nivå	A-nivå
	Eleven väljer källa 3, 6, 9 eller 10. Dessutom identifierar och beskriver eleven någon rimlig kunskap om medeltiden som kan erhållas från den valda källan.	Eleven väljer källa 3, 6, 9 eller 10. Dessutom identifierar och beskriver eleven flera rimliga kunskaper om medeltiden som kan erhållas från den valda källan. Eleven motiverar därutöver varför dessa kunskaper är möjliga att få från den valda källan eller resonerar källkritiskt om den valda källan.

Källor som eleven kan välja samt exempel på rimliga kunskaper som kan erhållas ur dessa

Nr 3 Västgötalagen	Hur lagstiftningen såg ut, hur rättsskipningen gick till, vad som var tillåtet och otillåtet, vilka straff som fanns, hur man skrev på den tiden.
Nr 6 Erikskrönikan	Kunskaper om Sveriges politiska historia, relationer mellan samhällsklasser, hur man ville framställa Erik eller andra historiska aktörer, hur en historisk krönika skrevs, hur man skrev på den tiden.
Nr 9 Birgittas klosterregler	Hur livet i ett kloster reglerades, vilka uppgifter en nunna eller en munk hade, hur man uppfattade Gud eller andra religiösa frågor, hur man skrev på den tiden.
Nr 10 Mynt från 1287	Att man hade mynt, när det var gjort, vad mynten var gjorda av, varifrån myntet kom, vem som låtit prägla myntet, religiösa eller politiska symboler.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

- elevsvaret utgår inte från ett föremål eller en text som kan fungera som källa till medeltidens historia
- elevsvaret identifierar inte några rimliga kunskaper som kan erhållas från källan.

Eleversvarsexempel och kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

[Mynt nr 10] *Eftersom det är ett mynt så från förr så har ingen kunnat ändra på den. Det betyder att det är en källa.*

Kommentar: Eleven väljer en källa och för ett källkritiskt resonemang som är rimligt. Men eleven beskriver inte någon kunskap som kan hämtas från myntet vilket gör att eleven inte fullföljer uppgiften. Därför bedöms svaret inte ge belägg för kunskaper på C-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

[Västgöotalagen nr 3]. *Eftersom det är en lagbok kan man få mycket information om medeltidens lagar och regler men också hur människor levde.*

Kommentar: Eleven identifierar två rimliga kunskaper som kan hämtas från källan. Däremot saknas motivering, annat än att källan är en lagbok - närmast ett slags cirkelbevis.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

[Klosterregler nr 9] *Jag skulle få en bra bild hur reglerna var i ett kloster på 1400-talet. Dels att reglerna är korrekta – de är skrivna av abedissan själv och är godkända av påven, plus att abedissan är helgonförklarad. Jag skulle lära mig klostrets regler, hur nunnorna behövde uppföra sig och hur man använde det svenska språket på 1400-talet.*

Kommentar: Eleven identifierar i huvudsak två olika kunskapsområden, hur reglerna i en klosterorden grundad på 1400-talet var formulerade, och hur dessa regler kunde tänkas påverka det dagliga livet för nunnorna i klostret. Eleven förstår dessutom att ett gammalt dokument kan ge språkhistoriska kunskaper (att originalet var på latin och inte på svenska är däremot knappast en sakkunskap som elever i åk 6 kan förväntas ha, det framgick inte heller av uppgiften). Därutöver har eleven ett resonemang om källvärdet och uttrycker förståelse för krav på samtidighet och äkthet ("reglerna är korrekta – de är skrivna av abedissan själv och godkända av påven").

Delprov B

Uppgift 2 a och b – källor till vikingatidens historia

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra enkla slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om källornas användbarhet.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan förklara varför föremålen på bild 1 kan användas som en källa till vikingatidens historia
- i vilken utsträckning eleven kan förklara varför föremålen på bild 2 inte kan användas som en källa till vikingatidens historia
- i vilken utsträckning eleven kan identifiera och beskriva relevanta problem med föremålen på bild 1 som källa till vikingatidens historia.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar - någon rimlig orsak till att gravfyndet är användbart eller - någon rimlig orsak till att vikingaskeppet är oanvändbart som källa till vikingatidens historia eller - någon rimlig orsak till det finns problem med gravfyndet som källa.	Eleven identifierar någon rimlig orsak till att gravfyndet är användbart och någon rimlig orsak till att vikingaskeppet är oanvändbart som källa till vikingatidens historia. Eleven identifierar dessutom någon rimlig orsak till att det finns problem även med gravfyndet som källa. Eleven underbygger sitt svar med något exempel eller kort förklaring med viss förankring i en källkritisk förståelse.	Eleven identifierar några rimliga orsaker till att gravfyndet är användbart och till att vikingaskeppet är oanvändbart som källa till vikingatidens historia. Eleven identifierar dessutom några rimliga orsaker till att det finns problem även med gravfyndet som källa. Flera av orsakerna är underbyggda med förklaringar med tydlig förankring i källkritisk metod eller historieanvändning. Eleven använder relevanta begrepp som exempelvis källa, tolkning, äkta, samtida eller liknande.

Exempel på rimliga orsaker till att gravfyndet kan användas som källa

- det innehåller någon form av information som kan berätta om vikingatiden och ger exempel på detta
- gravfyndet kan dateras till perioden i fråga (vikingatiden/900-talet) (är samtida)
- föremålen är äkta i den meningen att de är ursprungliga.

Exempel på rimliga orsaker till att vikingaskeppet inte kan användas som källa

- det är nutida/ej samtida
- Det är skapat för att roa och/eller sälja och säger egentligen inget om vikingatidens historia, snarare om vår egen tid
- det är en tolkning.

Exempel på rimliga orsaker till att det finns problem även med gravfyndet som källa

- det ger begränsad information om vikingatiden
- föremålen är svåra att tolka, man behöver teknik och expertkunskap för att förstå
- föremålen kan vara skadade efter lång tid i jorden
- det kan finnas föremål som tillkommit senare än vikingatiden vilket leder till felaktiga slutsatser (äkthetsproblem).

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- svaret saknar orsaker
- svaret identifierar inte någon rimlig orsak.
Exempel på orimliga orsaker: skelettet är gammalt, det finns pärlor där, det är av plast.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Skelettet, pärlorna och guldmyntet kan användas som en källa. Vissa människor som var rikare än andra hade finare gravar och hade t.e.x förmögenheter och fina ädelsaker vilket kan visa att dom hade olika inkomster.*

b) *Källan kan inte berätta om dom på Vikingatiden transporterade sig överallt.*

Kommentar: Eleven ger visserligen uttryck för en mycket god förståelse för vad arkeologiska gravfynd kan användas till. Att det i vissa gravar finns värdefulla föremål medan det saknas i andra kan ge arkeologer historiska kunskaper om inkomstskillnader i ett samhälle, precis så som det står i elevens svar. Men resonemanget är helt och hållet generellt och ger inga belägg för att eleven kan identifiera någon särskild orsak till att just det här gravfyndet kan användas som källa. Resonemanget kring fråga b) förklarar inte heller varför gravfyndet ger en begränsad kunskap om exempelvis vikingatidens resor. Sannolikt har eleven mer kunskaper än vad som kommer till uttryck här, men har inte förmått att utveckla sitt resonemang. Av den anledningen ger svaret som helhet inte belägg för kunskaper på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

a) *Man kan använda bild 1 för att det är ett riktigt skelett. Man kan inte använda bild 2 för att det är en leksak från 2000-talet.*

b) —

Kommentar: Eleven lyfter fram en rimlig orsak, nämligen att gravfyndet är ett äkta föremål från den tiden till skillnad från leksakskeppet. I resonemanget finns ingen motivering till vad detta innebär ur källhänseende. Uppgift 2 b) är helt obesvarad. Som helhet bedöms resonemanget ändå ge belägg för kunskaper på E-nivå i det nedre skiktet.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå (nedre skiktet)

2a) Bild 1 kan man använda som källa för det är riktiga grejor och bild 2 är det leksaker som inte är funna på vikingatiden. Man kan få reda på hur dom hade det. I bild 1 såg man hur dom blev begravda. Man kunde få reda på hur gamla dom blev och skatter som dom har hittat.

2b) Det var bara en grav från vikingatiden. Man får inte fram så mycket av en grav från vikingatiden.

Kommentar: Eleven identifierar underförstått äkthetskriteriet och använder det som orsak till gravfyndets användbarhet, medan ett lika indirekt användande av samtidighetskriteriet används som orsak till vikingaskeppets oanvändbarhet. Dessutom ger eleven exempel på information som kan hämtas från gravfyndet vilket ger resonemanget en viss underbyggnad. Någon förklaring till varför man kan hämta denna information från just gravfyndet med koppling till samtidigheten finns däremot inte. Eleven identifierar dock en rimlig orsak till problemet med gravfyndet som källa, även här kortfattat utan förklaring. Sammantaget har svaret god bredd i resonemangen och visar på en viss förståelse för källkritiska principer, även om det är kortfattat och inte underbyggt med hjälp av tydliga förklaringar.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

2a) Föremål 1 är en grav från 900-talet, alltså vikingatid. Den hittades i Birka och innehöll kvarlevorna efter en 7-9 årig flicka. Den innehåller även guldmynt och pärlor. Graven kan man använda som källa till vikingatiden, eftersom att det är från den tiden. Dessutom kan den berätta om vad man bade för pengar och smycken då (guldmyntet och pärlorna). Även vilken kroppsbyggnad människorna hade då. Bild 2 visar några plastleksaker (tillverkade 2003) till barn. De ska föreställa ett vikingaskepp och massa vikingar. Men de har ingen koppling till vikingatiden, förutom att de kanske ska försöka efterlikna vikingar/skepp. Men leksakerna har även gjorts med hjälp av vår uppfattning av vikingar, och är därför inte något som kan hjälpa oss att få reda på mer av vikingarnas historia. Utan i stället en slags förenklad uppfattning (för barn) om vikingar.

2b) Mynten kanske har förstörts under tiden i jorden och man får inte så mycket information varför hon dog eller varför mynten ser ut som de gör. Bild 1 berättar inte heller inte så mycket om vikingatiden, bara vad flickan hade på sig och att hon dog vid tidig ålder.

Kommentar: Eleven identifierar flera rimliga orsaker i uppgiftens båda led och tydliggör sitt resonemang med exempel och förklaringar med förankring i källkritisk metod och förståelse för historieanvändning. Ett exempel på elevens förmåga att förankra sitt resonemang i källkritisk metod är kopplingen till äkthets- och samtidighetskravet, där gravfyndet uppfyller båda och plastbåten inget. Ett annat exempel är förståelsen för att en kvarleva utsätts för påverkan över tid och att en enda källa oftast ger en begränsad information om det förflutna. I elevsvaret finns också en förståelse för att vikingatiden använts för att skapa dessa leksaker, att de är en tolkning som omformats och förenklats, för att passa barn. Eleven använder därutöver relevanta begrepp på ett väl fungerande sätt, bland annat källa, tolkning, kvarleva och uppfattning.

Delprov B

Uppgift 3 a – slutsats från historisk statistik

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **enkla** slutsatser om människors levnadsvillkor.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan dra en enkel slutsats utifrån ett givet källmaterial
- i vilken utsträckning eleven kan beskriva en förändring.

Beskrivning av uppgiftens progression

E-nivå	Belägg för kunskaper på	
	C-nivå	A-nivå
Eleven drar någon rimlig slutsats om spädbarnsdödlighetens förändring över tid med utgångspunkt i diagrammet.		

Eleverna ska i ett korrekt svar kunna ge en övergripande sammanfattning av förändringar med utgångspunkt i diagrammets uppgifter och beröra någon eller båda av följande punkter:

- att spädbarnsdödligheten har minskat över tid
- att spädbarnsdödligheten skiftat från att ha varit störst i städerna till att vara störst på landsbygden.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- slutsatsen är inte rimlig beroende på felaktig tolkning av diagram eller att slutsatsen inte fullföljts
- elevsvaret består av förklaringar till spädbarnsdödlighet vid olika tidpunkter, något som inte går att göra med hjälp av diagrammet
- elevsvaret saknar uppgifter om förändringen över tid.

Elevsvarsexempel och kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

Dom tiderna som medeltiden bade mycket barnadödande men längre in så kom lagar om att man inte får göra barnadödande.

Kommentar: Eleven drar inte någon slutsats om förändringar i barnadödlighet med ledning av diagrammet.

Fler på landet dog.

Kommentar: Slutsatsen är felaktig, över tid dog allt färre spädbarn även på landsbygden. Möjligen tänker eleven på den relativa förändringen av spädbarnsdödligheten mellan stad och landsbygd som sker, men svaret är för kort för att det ska framgå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

Det dog mindre och mindre barn.

Kommentar: Eleven fångar den mest uppenbara slutsats som går att dra av diagrammet på ett mycket enkelt men tillräckligt tydligt sätt. Eftersom diagrammet beskriver en tydlig trend, utan några egentliga avvikelser, kan detta betraktas som att eleven beskriver ett flertal olika tillstånd som förändras i samma riktning över tid. Men resonemanget är mycket svagt, precis över gränsen för att kunna ge belägg för kunskaper på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (övre skiktet)

Det dog många fler på 1811-talet än 1960-talet, både i stan och på landet. Det minskade och minskade men det dog fortfarande fler i städerna till på 1931-talet, då det dog lite fler ute på landet.

Kommentar: Svaret identifierar de två förändringsprocesser som kan utläsas av diagrammet och beskriver dem på ett mycket tydligt sätt.

Delprov B

Uppgift 3 b-d – diagrammets användbarhet

Denna uppgift prövar följande del i kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra enkla slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **enkla/utvecklade/väluvecklade** resonemang om källors användbarhet.

Uppgiften innehåller sammanlagt tolv påståenden som eleverna har att ta ställning till som riktiga eller inte. Samtliga svar skall räknas samman till en totalsumma.

Rätt svar

I diagrammet finns information om ...

... hur många nyfödda barn som dog vid olika tidpunkter i Sverige

... orsaker till att nyfödda barn dog vid olika tidpunkter i Sverige

... skillnader i dödlighet mellan nyfödda barn från Skåne och nyfödda barn från Göteborg vid olika tidpunkter

... förändring i dödlighet hos nyfödda barn vid olika tidpunkter i Sverige

Diagrammet saknar information om ...

... skillnader i dödlighet för nyfödda barn mellan städer och landsbygd under perioden

... hur många barn som dog under sitt första levnadsår

... hur många barn som föddes

... varför dödligheten för nyfödda barn förändrades under perioden

Diagrammets pålitlighet är...

... hög eftersom vi alltid kan lita på myndigheter som SCB

... låg eftersom vi aldrig kan lita på myndigheter som SCB

... hög eftersom kyrkorna skrev upp vilka som föddes och dog i hela landet redan på 1800-talet

... låg eftersom ingen visste vad som hände ute på landsbygden under 1800-talet

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
7 rätt	9 rätt	11 rätt

Delprov B

4 a – bondedagboken som historisk källa

Denna uppgift prövar följande del i kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra enkla slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då enkla/utvecklade resonemang om källors användbarhet.

Rätt svar

Genom att använda bondedagboken som historisk källa kan jag få reda på att ...	JA, det kan jag få reda på	NEJ, det kan jag inte få reda på
... Gustaf Persson skrev att han lagade skor den 27 oktober och malde mjöl den 22 november 1832	X	
... alla bönder i Värmland hade många olika arbetsuppgifter på 1800-talet		X
... alla barn var älskade av sina föräldrar på 1800-talet		X
... Gustaf Persson troligen tänkte mycket på sin familj	X	
... Gustaf Persson och hans familj antagligen trodde på Gud	X	
... det inte fanns några läkare i Värmland på 1800-talet		X
... Gustaf Persson var mycket fattig och knappt hade mat för dagen till sig själv och sin familj		X

Beskrivning av uppgiftens progression

Uppgiften ger belegg för kunskaper på E- och C-nivå

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
5 rätt	7 rätt	

Delprov B

Uppgift 4 b – frågor till bondedagbok

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra enkla slutsatser om människors levnadsvillkor, och för då **utvecklade** resonemang om källornas användbarhet.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan ställa relevanta frågor till ett givet historiskt källmaterial.

Uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
	Eleven formulerar två frågor som går att besvara med hjälp av bondedagboken.	

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

Eleven ställer ingen eller endast en godkänd fråga. Elevsvar som inte är godtagbara består i huvudsak av tre följande kategorier:

- frågor som handlar om personliga och/eller generella **upplevelser** av företeelser som förekommer i bondedagboken och som det inte finns något rimligt svar på
- frågor som vill försöka **förklara** företeelser som förekommer i bondedagboken
- frågor som är så **generella** att de inte går att besvara med hjälp av bondedagboken.

Elevsvarsexempel och kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

Hur fick barn som blev sjuka vård? Hur gjorde ni när ni skulle mala gryn?

Kommentar: Den första frågan är allt för generell för att kunna besvaras. Dagboken kan möjligen säga något om hur Anna-Maria vårdades under sin sjukdom, även om detta inte beskrivs i någon högre utsträckning. Det går dock inte att med dagboken som källa säga något om hur barn i allmänhet vårdades. Den andra frågan ställs till dagbokskrivaren, inte till dagboken. Det är en fråga som inte kan besvaras.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

Vilken dag kom den första snön? Hur gammal var flickan som dog?

Kommentar: Eleven formulerar två mycket enkla frågor, men det är fullt möjligt att få svar på båda i bondedagboken.

Hur gammal var dottern Anna Maria då hon dog? Hur kände sig Gustaf Persson då hans dotter dog?

Kommentar: Den första frågan är av enkel karaktär som är möjlig att besvara. Den andra frågan kräver tolkning och utgår från en upplevelse, men det framgår av dagboken att Gustaf Persson blev djupt berörd och var mycket ledsen. Det gör att det trots allt är möjligt att dra slutsatser om hur Gustaf Persson kände sig när dottern dog.

Delprov B

Uppgift 5 a och b – matsituationen

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan undersöka utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **enkla/förhållandevis komplexa/komplexa** samband mellan olika tidsperioder.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan identifiera tidstypiska företeelser som hör ihop med matsituationen under respektive tidsperiod
- i vilken utsträckning eleven kan relatera sin beskrivning till kunskaper om förutsättningar för produktion och konsumtion av mat i ett samlar/jägarsamhälle respektive i ett jordbrukssamhälle.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven beskriver någon rimlig företeelse för respektive period. Någon eller några felaktiga sakuppgifter kan förekomma i svaret. De får inte vara av den art att det är uppenbart att eleven inte förstår de grundläggande livsvillkoren under respektive tidsperiod.	Eleven beskriver några rimliga företeelser för respektive tidsperiod. Eleven visar att matsituationen påverkades av: - att äldre järnålderns människor levde i ett jägar/samlarsamhälle eller - att 1800-talets bondesamhälle innebar att man levde bofast och producerade en stor del av sin mat på gården. Svaret innehåller inga uppenbart felaktiga sakuppgifter.	Eleven beskriver några rimliga företeelser för respektive tidsperiod. Eleven visar att matsituationen påverkades av: - att äldre järnålderns människor levde i ett jägar/samlarsamhälle och - att 1800-talets bondesamhälle innebar att man levde bofast och producerade en stor del av hushållets mat på gården. Svaret är tydligt förankrat i historiska sakförhållanden genom beskrivningar och/eller förklaringsringar av tidstypiska livsmedel, redskap och/eller boendeförhållanden under respektive period.

Exempel på rimliga företeelser under äldre stenåldern

Jagar vilda djur som exempelvis ren, samlar rötter, örter, bär och annat ätbart, lever i mindre grupper och är nomader, använder enklare redskap av trä och sten, äter tillsammans i gruppen.

Exempel på rimliga företeelser under 1800-talet

Äter rovor, potatis, kål eller andra rotfrukter som odlas på gården, ibland kött som fläsk, företrädesvis från den egna gården. Att familjen producerar det mesta själva, köper speciella produkter som salt, bor i hus och äter tillsammans. Använder mer avancerad teknik som plogar gjorda av metall.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- elevsvaret beskriver ingen eller endast en rimlig företeelse för en av tidsperioderna
- elevsvaret innehåller någon rimlig företeelse för respektive tidsperiod, men också något som är så felaktigt att det inte går att tolka som en godtagbar beskrivning av tiden.

Elevarsexempel och kommentarer

Elevar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

5a) *Finns bara kött som dom har tillagat framför elden, jagat och slaktat själva.*

5b) *Lite mer modernt*

Kommentar: Svaret ger visserligen belägg för relativt goda sakkunskaper om livsvillkoren under äldre stenålder men eleven har inte identifierat någon rimlig aspekt av matsituationen i bondesamhället.

Elevar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

a) *Jag ska äta kött. Det har grillats över en eld. Maten kommer från ett vildsvin. Pappa fångade vildsvinet och dödade det. Vi ska äta i vårt så kallade kök i vår sten grotta. Det är jag min lillasyster, min mamma och min pappa som ska äta.*

b) *Jag ska äta bröd. Brödet är bakat hos bagaren. Mamma gick och köpte det hos bagaren. Vi ska äta i vårt kök som är i mitten av vårt hus. Det är min lillasyster, min mamma och min pappa som ska äta tillsammans.*

Kommentar: Äldre stenåldern fångas relativt väl i elevsvaret. Grotta bedöms i sammanhanget som ett uttryck för en boendeform som indikerar att människorna ännu inte blivit bofasta, i synnerhet som eleven väljer att skriva "i vårt så kallade kök". Jordbrukssamhället beskrivs däremot mycket problematiskt, det är snarare en matsituation hos en familj i en stad som åsyftas, brödköp och bagare indikerar åtminstone det. På en mindre bondgård skulle man endast undantagsvis ha köpt sitt bröd. Samtidigt har eleven lyft fram kontrasten mot grottan i det att den beskrivna familjen bor i ett hus med kök, vilket är rimligt tydliga och typiska detaljkunskaper för respektive period. Födan bygger också på jordbruksprodukter under 1800-talet. Därför bedöms svaret med viss tvekan ändå ge belägg för kunskaper på E-nivå.

Elevar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Jag ska äta älg. Maten kommer ifrån en älg. Jag tog en yxa och slog ihjäl den.*

b) *Jag ska äta bacon. De är stekta. Maten kommer ifrån en gris.*

Kommentar: Svaret är kärnfullt och lyfter på ett tydligt sätt fram en rimlig företeelse från respektive tidsperiod: att människorna åt (och implicit jagade) vilda djur som exempelvis älg under äldre stenåldern och kunde äta stekt fläskkött under 1800-talet. Att älgen slås ihjäl med en yxa indikerar begränsade detaljkunskaper om jakt på stenåldern. Det gör också bacon som maträtt på 1800-talet, det var (liksom över huvud taget kött) knappast vanligt på böndernas tallrikar. Men svaret bryter inte mot en generell kunskap, den ena maträtten kommer från ett vilt, den andra från ett domesticerat djur. Det ger därför belägg för kunskaper på E-nivå.

Elevar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

a) *Om jag hade tur skulle jag kanske få kött, från antingen en gnagare, eller om jag har riktig tur, kanske från något större djur som ett vildsvin (fanns det då??), Men vanligtvis kanske det var några rötter, Jag sitter nog i skogen och äter med min familj, om inte männen är och jagar.*

b) *Jag skulle nog få kött något av djuren om jag hade tur, eller växter eller t ex bröd. Jag är nog i vårt hus med resten av familjen*

Kommentar: Eleven lyfter fram flera rimliga företeelser för respektive tidsperiod. Det är också tydligt att eleven uppfattar att den äldre stenåldern var ett jägar- och samlarsamhälle. Däremot är det inte explicit uttryckt att kött eller vegetabilier kommer från egen produktion under 1800-talet. Att boendet är tydligt placerat i ett hus och att kött är mera undantag än regel vittnar dock om att eleven har relevanta sakkunskaper också om 1800-talets bondesamhälle. Svaret bedöms ge belägg för kunskaper på C-nivå.

Elevar som ger belägg för kunskaper på A-nivå (nedre skiktet)

a) *Jag ska äta kött från en ren. Köttet är grillat över elden. Pappa har jagat med sitt spjut. Vi ska äta bär också. Mamma, pappa och mina tre bröder sitter runt elden. Vi bor i en grott och ibland i tält.*

b) *Jag ska äta fågel med bröd. Köttet är grillat och brödet är bakat av mamma. Pappa slaktade en böna. Vi har många hönor i vår ladugård. Vi odlar potatis med. Pappa, mamma och jag och min gamla mormor sitter vid vårt bord som pappa har täljt/snickrat ihop.*

Kommentar: I svaret framkommer tydligt att människorna var jägare och samlare under äldre järnåldern och producerade sin egen mat på bondgården under 1800-talet. Det är också tydligt att boendesituationen skiljer sig åt och svaret innehåller flera sakförhållanden som är relevanta. Svaret bedöms ge belägg för kunskaper på A-nivå.

Delprov B

Uppgift 5 c och d – likheter och skillnader i matsituationen

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan undersöka utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **förhållandevis komplexa/komplexa** samband mellan olika tidsperioder.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan identifiera likheter och skillnader mellan matsituationerna
- i vilken utsträckning eleven visar förståelse för att skillnaderna i de två matsituationerna utgår från samlar/jägarsamhällets respektive jordbruksamhällets förutsättningar för produktion och konsumtion av mat.

Deluppgiften ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
	Eleven identifierar någon rimlig likhet mellan de båda perioderna med avseende på matsituationen. Eleven identifierar också någon central aspekt av den avgörande skillnaden mellan de båda tidsperiodernas sätt att producera mat. Eleven gör det genom att ange något konkret exempel för respektive tidsperiod.	Eleven identifierar någon rimlig likhet mellan de båda perioderna med avseende på matsituationen. Dessutom kan eleven: -identifiera, beskriva och benämna den avgörande skillnaden mellan sättet att producera mat i respektive tidsperiod. eller - synliggöra väsentliga aspekter av den avgörande skillnaden mellan de båda tidsperiodernas sätt att producera mat genom att ange flera, tydliga konkreta exempel för båda tidsperioderna. Resonemanget om skillnader har i båda dessa alternativ en tydlig förankring i historiska sakförhållanden.

Exempel på rimliga likheter

- begränsad tillgång på mat
- liten variation av maten man åt
- maten produceras i huvudsak av hushållet
- man åt tillsammans.

Den avgörande skillnaden

- odlingen. Övergången från ett nomadiserat jägar- och samlarsamhälle där maten i huvudsak hämtas från naturen till ett bofast jordbrukssamhälle där maten i huvudsak produceras på plats genom människors bearbetning av naturen.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

- elevsvaret saknar rimliga likheter och/eller den avgörande skillnaden (båda delfrågorna måste besvaras).

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på C-nivå

5c) *Jag äter med samma personer. Jag äter mat. Mina föräldrar fixade maten. Vi äter i ett kök.*

5d) *På stenåldern så var man tvungen att fånga eller fixa mat själv.*

Kommentar: Eleven identifierar en rimlig likhet, att man åt tillsammans, även om det inte är särskilt tydligt utskrivet. Däremot har eleven inte identifierat den avgörande skillnaden. Även i 1800-talets bondesamhälle, och särskilt på en mindre bondgård, producerades det mesta av det man åt inom ramen för det egna hushållet.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

5c) *Att alla barn inte hade det så bra som vi hade det. Att man inte alltid var mätt. Man kanske inte hade råd med leksaker så fick man leka med hemmagjorda leksaker.*

5d) *Stenåldern: Jaga vilt oftast. 1800-talet att vara bonde var vanligast och att skörda sin egen mat.*

Kommentar: Eleven identifierar en rimlig likhet med avseende på matsituationen, att det var begränsat med mat. Eleven ger också ett exempel på en skillnad som är kopplad till en central aspekt av övergången från jägar- och samlarsamhället till bondesamhället. Skillnaden är förankrad i historiska sakförhållanden även om svaret är kortfattat och outvecklat.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå (nedre skiktet)

5c) *Båda består ibland av kött. Alla äter tillsammans. Båda gångerna finns det risk att jag inte är mätt när jag går och lägger mig.*

5d) *På äldre stenåldern odlade man ju inte sin mat. Det gjorde man på 1800-talet. På äldre stenåldern jagade man. På 1800-talet kunde man köpa mat om man hade pengar. Det kunde man inte på stenåldern. På 1800-talet kom potatisen till Sverige. På 1800-talet var det vanligt att äta potatis, det var det inte på stenåldern.*

Kommentar: Eleven identifierar flera rimliga likheter och beskriver genom två tydliga exempel övergången från ett samlar- och jägarsamhälle till ett jordbrukssamhälle. Svaret har också en mycket tydlig förankring i historiska sakförhållanden genom att eleven lyfter fram förekomsten av (en begränsad) penningekonomi och (en frekvent) potatisodling i 1800-talet. Däremot är sakkunskapen något begränsad vad gäller den äldre samhällsformen. Där nämns endast jakt, inte samlande.

Delprov B

Uppgift 6 – barns levnadsvillkor

Denna uppgift prövar följande del i kunskapskravet:

Eleven kan undersöka utvecklingslinjer inom kulturmöten, migration, politik och levnadsvillkor och beskriver då **enkla/förhållandevis komplexa** samband mellan olika tidsperioder.

Uppgiften innehåller 10 påståenden som eleverna har att ta ställning till. Samtliga svar skall räknas samman till en totalsumma, där max är 10 rätt. Har eleven kryssat i en ruta som det ska vara kryss i får eleven 1 rätt, har eleven lämnat en ruta tom som ska vara tom får eleven 1 rätt.

Rätt svar

☒	Det var vanligare att ett barn hade många syskon 1813 än idag
☐	Precis som idag gick de flesta barn i skolan 1813
☒	Risken att dö som barn var mycket högre 1813 än idag
☒	Barn tyckte om att leka 1813, precis som idag
☐	De flesta barnen växte upp i städer eller större tätorter 1813, precis som idag
☒	Precis som idag fanns barn som var fattiga och barn som var rika 1813
☐	Det var förbjudet att slå barn 1813 precis som idag
☒	Det var vanligare att barn gick och lade sig hungriga 1813 jämfört med idag
☐	De flesta barn i 12-årsåldern kunde läsa och skriva 1813, precis som i dag
☐	Precis som i dag var det förbjudet för barn att arbeta i fabrikerna 1813

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
7 rätt	10 rätt	

Delprov B

Uppgift 7 – gatunamn

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan tolka och visa på spår av historien i vår tid.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan förklara varför historia används i namngivning av offentliga platser.

Beskrivning av uppgiftens progression

	Belägg för kunskaper på		
	E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar en rimlig orsak till historieanvändningen.			

Exempel på rimliga orsaker

Att vilja minnas, ära, hedra, komma ihåg eller att personen eller händelsen i det förflutna hade någon form av anknytning till platsen.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

För att om det är en gata i t.ex. Torslanda så kanske man döper gatan till Torslandagatan om vägen är populär, (om många kör på den).

Kommentar: Svaret besvarar inte frågan som handlar om historieanvändning.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

Man uppkallar gator och torg till personer av många orsaker bland annat kan han/hon bott där, gjort något där eller har de bara döpt den till det för att det behövdes ett namn.

Kommentar: Det förekommer att gator eller andra platser uppkallas efter en speciell person som har haft anknytning till just den platsen. Även om det inte är riktigt tydligt att eleven i det här fallet uppfattar att det handlar om historieanvändning har svaret bedömts ge belägg för kunskaper på E-nivå. Det stärks av att eleven uttrycker sig i förfluten tid: ”bott”, ”gjort”.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

Därför att man vill minnas/hedra dessa personer/händelser

Kommentar: Svaret är kort och koncist och innehåller två vanliga orsaker till att gator eller andra gemensamma platser har uppkallats efter historiska personer eller händelser.

Delprov B

Uppgift 8 – bönder och riddare

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan tolka och visa på spår av historien i vår tid och föra **enkla/utvecklade/välutvecklade** och nyanserade resonemang om varför det finns likheter och skillnader i olika framställningar av historiska händelser, personer och tidsperioder.

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven kan förklara varför riddaren kan få en särställning framför bonden som tidstypisk representation av den medeltida människan
- i vilken utsträckning eleven underbygger sin förklaring med kunskaper om medeltidens historia eller visar förståelse för faktorer som påverkar historiska framställningar (val av perspektiv, tillgång till källor eller historiekulturellt underhållningsvärde).

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven identifierar någon rimlig orsak till att riddare är vanligare än bönder i historiska framställningar om medeltiden.	Eleven identifierar några rimliga orsaker till att riddare är vanligare än bönder i historiska framställningar om medeltiden. eller Eleven identifierar någon rimlig orsak till att riddare är vanligare än bönder i historiska framställningar om medeltiden. Orsaksresonemanget är förankrat i kunskaper om historiska sakförhållanden och/eller i förståelse i faktorer som påverkar historiska framställningar.	Eleven identifierar några rimliga orsaker till att riddare är vanligare än bönder i historiska framställningar om medeltiden. Orsaksresonemangen är dessutom förankrade i kunskaper om historiska sakförhållanden och/eller i förståelse för faktorer som påverkar historiska framställningar.

Exempel på rimligt innehåll i elevsvaren

Orsaker till att riddare är vanligare än bönder i framställningar om medeltiden	Kunskaper om historiska sakförhållanden	Förståelse för påverkansfaktorer på historiska framställningar
Riddare hade en mer central roll i omskrivna medeltida händelser.	De många krigen under medeltiden gör att riddaren som krigare blir en central historisk aktör. Riddare hade mer inflytande i politiska händelser genom sin samhällsposition.	Att det är ett exempel på ett medvetet perspektivval, att intressera sig för politisk historia framför frågor om hur flertalet människor levde (ekonomisk eller social historia).
Riddare kan uppfattas som typiska för medeltiden genom sin tydliga koppling till just medeltiden.	Riddare fanns, till skillnad från bönder, under en begränsad period av historien, framför allt under medeltiden.	
Källäget. Det finns ett rikare skriftligt källmaterial om medeltida riddare än det gör om bönder.	Dokumentationen om enskilda bönder under medeltiden var begränsad i förhållande till den dokumentation som finns framställd och som finns bevarad om de övre samhällsskiktens historia.	Makten över det förflutna. Det är de ledande aktörerna (segrarna) som skriver historia och medvetet lämnar spår efter sig till eftervärlden.
Riddare kan uppfattas ha större underhållningsvärde än bönder.		I historiekulturella uttryck som historiska romaner eller filmer har riddarromantik sedan länge haft ett stort utrymme.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- elevsvaret saknar orsak
- elevsvaret identifierar ingen rimlig orsak. Exempel på orsaker som inte kan definieras som rimliga är att riddare är mer kända, att de är modigare, starkare eller liknande
- elevsvaret är så kort eller så allmänt hållet att det inte går att utläsa på vilket sätt den angivna orsaken skulle kunna vara rimlig.

Elevsvarsexempel med kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

Riddare var värd mer på medeltiden än bönder.

Kommentar: Svaret är outvecklat och saknar en rimlig förklaring. Möjligen kan det ses som en början på en förklaring som inte fullföljs. Indirekt har eleven kanske tänkt att värderingen får konsekvenser för exempelvis källäget eller intresset. Men resonemanget är för kort för att kunna ge belägg på E-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå (nedre skiktet)

Dom krigade och slogs med svärd och pilbågar som man inte gör idag. Det finns fortfarande bönder kvar.

Kommentar: Eleven identifierar en rimlig orsak, att riddare var mer typiska för medeltiden. Detta sker indirekt genom att ge två kortfattade exempel, att riddarnas attribut inte längre finns och att bönder finns kvar – till skillnad från riddare ligger underförstått.

Svar som ger belägg för kunskaper på C-nivå

Man använder oftare riddare för att man anser att de hade ett mer spännande liv trots att bondefamiljen har svårt att få mat för dagen. Att man pratar mer om riddarna kan också jämföras med att tidningarna inte tar upp nyheter om att en "vanlig" människa skiljer sig men om en känd person gör det så skrivs det om överallt. Ju rikare personer är, desto större intresse finns för dem, det är anledningen till varför man tänker mer på riddare än bönder då någon säger ordet medeltid.

Kommentar: Eleven anger en rimlig anledning, nämligen att det kan vara mer spännande och intressant med riddare än med bönder. Resonemanget innehåller en fördjupad förklaring med paralleller dragna till urvalskriterier för media i dag. Detta ger svaret en förankring i en påverkansfaktor på historiska framställningar. Svaret utgår emellertid endast från en rimlig orsak och resonemanget saknar på så sätt bredd. Det har därför bedömts ge belägg för kunskaper på C-nivå.

Man har berättat mer om riddare än om bönder därför att de var framstående män som kunde förändra historiens gång. Och att de flesta nog tycker att riddare i allmänhet är intressantare än bönder.

Kommentar: Eleven anger två rimliga orsaker utan att tydligt koppla dem till ett sammanhang med historiska sakförhållanden eller kunskaper om påverkansfaktorer på historiska framställningar. Svaret har viss bredd men saknar djup och ger belägg på C-nivå.

Svar som ger belägg för kunskaper på A-nivå

Man har valt att hellre berätta om riddare hellre än om bönder för att böndernas liv var ganska händselösa. I en riddares liv så var det massa spännande dubbingar och turneringar medans bönder bara brukade sin jord dag ut och dag in. Det kan också vara så att det inte finns så många historier om bönder kvar för att man inte ville skriva om en så låg samhällsklass förr i tiden. Riddare kan också uppfattas som mer spännande och mer typiska för medeltiden för att det inte finns riddare i nutidens samhälle.

Kommentar: Eleven identifierar tre olika orsaker och förklarar samtliga på ett kort men tydligt sätt. Genom de tre förklaringarna synliggörs flera olika påverkansfaktorer bakom en historisk framställning. Svaret bedöms att ge ett belägg för kunskaper på A-nivå.

Delprov B

Uppgift 9 – likheter och skillnader mellan skolscheman

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

Eleven kan använda historiskt källmaterial för att dra **enkla** slutsatser om människors levnadsvillkor.

Uppgiften prövar också begreppsanvändning enligt följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak** fungerande sätt. (Se **Elevers användning av begrepp** på sida 49).

Bedömningsaspekter

- i vilken utsträckning eleven visar förståelse för och kan använda begreppen likheter och skillnader
- i vilken utsträckning eleven kan dra rimliga slutsatser från ett givet källmaterial
- i vilken utsträckning eleven kan göra enkla jämförelser mellan sin egen livssituation och Magnus Gabriel de la Gardies med utgångspunkt i det som framkommer i källmaterialet.

Deluppgifterna ska bedömas som en helhet.

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven beskriver en rimlig likhet och en rimlig skillnad mellan sitt eget schema och Magnus Gabriel de la Gardies. I svaren förekommer ingen förväxling av begreppen likheter och skillnader.		

Exempel på rimliga likheter

- något eller flera ämnen är liknande
- tidpunkten för matraster
- lektionernas längd.

Exempel på rimliga skillnader

- skoldagens längd
- skoldagens början och eller slut
- skoldagens innehåll med konkreta exempel.

Beskrivning av svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

- eleven beskriver ingen likhet eller skillnad
- eleven beskriver endast en likhet eller en skillnad
- eleven drar slutsatser om en likhet eller en skillnad som inte utgår från källmaterialet
- eleven förmår i sitt svar inte skilja på likheter och skillnader (både a och b handlar om företeelser som bedömts vara likheter respektive skillnader)
- svaret är så kort eller otydligt att det inte framgår vad likheten eller skillnaden består i.

Elevsvarsexempel och kommentarer

Svar som inte ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Han fick inte så mycket fritid.*

b) *Han börjar tidigare än jag.*

Kommentar: 7a) har av sammanhanget i frågan bedömts bygga på att eleven beskriver en skillnad (och inte en likhet). 1600-talsschemat lämnar knappast utrymme för något som skulle kunna beskrivas som ”fritid”. Dessutom beskriver eleven en företeelse som ligger utanför uppgiften – att jämföra skolscheman. Svaret på fråga 7b) utgör däremot en rimlig och konkret jämförelse mellan det egna schemat och Magnus Gabriel de la Gardies. Men det räcker inte då delsvaren ska sambedömas.

Svar som ger belägg för kunskaper på E-nivå

a) *Vi läste också matematik.*

b) *Vi börjar inte klockan 4 på morgonen.*

Kommentar: Eleven fångar en rimlig likhet och en rimlig skillnad mellan sitt eget schema och Magnus Gabriel de la Gardies. Slutsatserna är enkla och kortfattade men ger belägg för att eleven kan dra en enkel slutsats utifrån ett givet källmaterial.

Elevers användning av begrepp

I några av provuppgifterna prövas elevernas förmåga att **använda historiska begrepp** parallellt med det delkunskapskrav som anges överst i bedömningsanvisningen för respektive uppgift. I delprov A gäller det uppgifterna 4 a och b, 6 a och b och 7. I delprov B gäller det uppgifterna 2a och b, 3a, 5 c och d och 9 a och b.

Resultaten av denna prövning ska noteras separat i **resultatrapporten**. Det sker genom att beläggen för elevens begreppsanvändning summeras i en särskild ruta kallad **Begrepp**.

För att underlätta denna summering är rutorna för de ovan nämnda uppgifterna gulmarkerade i resultatrapporten. Räkna samman antalet kryss i de gula rutorna och för in resultat som ger belägg för kunskaper på E- respektive C- nivå i rutan **Begrepp**. Vilken nivå som ska fyllas i avgörs med hjälp av nedanstående matris.

Denna uppgift prövar följande del av kunskapskravet:

I studier av historiska förhållanden, skeenden och gestalter såväl som vid användning av källor och i resonemang om hur historia används kan eleven använda historiska begrepp på ett **i huvudsak/relativt väl** fungerande sätt.

Uppgift	Begrepp
Delprov A	
4 a och b	orsaker och konsekvenser
6 a och b	orsaker
7	orsak
Delprov B	
2 a och b	källor
3 a	förändring
5 c och d	likheter och skillnader
9 a och b	likheter och skillnader

Beskrivning av uppgiftens progression

Belägg för kunskaper på		
E-nivå	C-nivå	A-nivå
Eleven har vid minst fyra tillfällen visat sig kunna använda de aktuella historiska begreppen.	Eleven har vid minst sex tillfällen visat sig kunna använda de aktuella historiska begreppen.	

CENTRUM FÖR DE
SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA
ÄMNEAS DIDAKTIK